

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ

Кафедра історії та теорії олімпійського спорту

ПРОБЛЕМИ СПОРТУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

ЛЕКЦІЯ

з дисципліни “Актуальні проблеми фізичної культури і спорту”

Лектор:
Павленко Юрій Олексійович,
доктор наук з фіз. вих. та спорту, професор

План лекції

1. Соціальні функції спорту.
2. Внутрішні проблеми сфери спорту.
3. Зовнішні проблеми сфери спорту.

Рекомендована література

1. Борисова О. В. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса). – К. : Центр учебной литературы. – 2011. – 312 с.
2. Бріскін Ю.А. Спорт інвалідів у міжнародному спортивному русі. – Львів: Край, 2006. – 346с.
3. Неолімпійський спорт. Навчальний посібник / Є. В. Імас, О.В. Борисова, С.Ф. Матвєєв. – Київ: Олімпійська література, 2015. – 184 с.
4. Олимпийский спорт . Учебник: в 2 т. / ред. В. Н. М. Платонов. – Киев : Олимпийская литература, 2009.

Sport

(англійська мова, кінець XIX — початок XX ст.)

«те, що люди знаходять
забавним або цікавим»

«шукати розраг, забав»

«відносити, відволікати
від роботи»

Se desporter

(франкська мова, V-VII ст.)

Спорт - це всі форми фізичної активності, направлені на вираження або удосконалення фізичного та розумового стану людини, формування соціальних відносин, шляхом участі у **змагальній діяльності** будь-якого рівня на організованій регулярній або епізодичній основі для досягнення суспільно значимого результату:

- покращення здоров'я;
- удосконалення навичок;
- отримання морального та/або матеріального задоволення;
- прагнення до удосконалення та слави;
- забезпечення розваги для глядачів.

Змагальна діяльність - направлена на демонстрацію, виявлення та оцінку можливостей людини в умовах суперництва під час проведення спортивних змагань за встановленими правилами.

Обмеження:

- відсутність ґрунтування правил на елементі випадковості або везіння;
- виключення непотрібного ризику здоров'ю й безпеки учасників і глядачів;
- ненанесення навмисної шкоди живим істотам;
- відсутність монополії єдиного виробника на необхідне устаткування

Напрями сучасного спорту

- олімпійський спорт;
- неолімпійський спорт;
- масовий спорт або «спорт для всіх»;
- професійний спорт;
- спорт інвалідів або адаптивний спорт.

Загальні функції спорту

- **Оздоровча** - зміцненні здоров'я і підвищенні опірності організму до несприятливих впливів навколишнього середовища.
- **Виховна** - формуванні в людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства.
- **Освітня** - набуття, передача і розширення нових знань, умінь, навичок.
- **Видовищна** – задоволення потреб суспільства у розвагах.
- **Рекламна** – популяризація різноманітних товарів, моди, послуг, способу життя, спорту тощо.
- **Комунікативна** - зближення та об'єднання людей.

Специфічні функції спорту

- **"Клапану безпеки"** - висока емоційність спорту дозволяє "позбутися" негативної енергії.
- **Моделювання поведінки** - формування соціально виправданого світогляду.
- **Відволікання** - переключення з повсякденних турбот на високоемоційне видовище, а отже відпочити.

Дві групи проблем спортсменів

- породжувані факторами, які впливають на спортсменів **всередині** сфери спорту;
- обумовлені факторами, що впливають на спортсменів **ззовні** сфери їх тренувальної і змагальної діяльності.

Внутрішні фактори ризику спортсменів

- складні взаємовідносини тренера і спортсмена;
- нерационально спланована підготовка;
- ризик та небезпека, яким піддаються спортсмени у тренувальній та змагальній діяльності;
- навколоспортивні «ігри» спортивних чиновників та інших функціонерів;
- використання заборонених (фармакологічних та інших) засобів і методів;
- багаторічна одностороння концентрація інтересів і зусиль атлетів на спортивній підготовці.

Зовнішні фактори ризику спортсменів

- незадоволеність спортсменів житлово-побутовими умовами, фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням;
- політизація спорту;
- прояви расизму, тероризму, військової агресії тощо;
- комерціалізація спорту;
- тенденційність і заангажованість ЗМІ;
- задіяння спортсменів в політичних, комерційних та інших акціях;
- труднощі, що виникають після завершення спортивної кар'єри.

Причини конфлікту між тренером і спортсменом

- психологічного характеру,
- різні погляди на методику спортивної підготовки,
- недостатня професійна кваліфікація наставника,
- невисокі педагогічні та організаторські здібності,
- взаємини, що не складаються між тренерами (наприклад особистого і збірної команди).

- короткострокові
- довгострокові
- у вигляді екстернату

- наукові
- методичні
- практичні

- спеціалізовані
- цільові
- тематичні

Форми організації навчального процесу

- колективні
- індивідуальні
- самостійні

- за місцем роботи
- у межах країни
- за кордоном

- очні
- заочні
- дистанційні

Фактори ризику травматизму та захворювання спортсменів

- рання спортивна спеціалізація,
 - надмірні тренувальні навантаження та змагальна діяльність;
 - помилкова стратегія розвитку багатьох видів спорту;
 - необґрунтована практика розширення програми змагань;
 - помилки тренерського складу в побудові підготовки;
 - недостатньо ефективна реабілітація і передчасне відновлення тренувань;
 - нераціональне харчування;
 - недосконалість правил змагань;
 - недосконалі конструкції спортивних споруд, інвентарю;
 - нераціонально обране навколишнє середовище для занять і змагань
- тощо

Напрями удосконалення спортивної підготовки

- розробка методики продовження періоду успішних виступів спортсменів;
- обґрунтування подальшого приросту обсягу тренувальної й змагальної діяльності;
- оптимізація побудови чотирирічних циклів;
- усунення протиріч з проведенням Юнацьких Олімпійських ігор;
- періодизація підготовки на закономірностях і принципах спортивної підготовки;
- строга відповідність системи тренування специфічним вимогам виду спорту;
- максимальна орієнтація на індивідуальні задатки й здатності спортсмена;
- строго збалансована система навантажень та відновлення;
- відповідність системи підготовки географічним і кліматичним умовам головних змагань;
- розширення нетрадиційних засобів підготовки;
- орієнтація всієї системи спортивного тренування на досягнення оптимальної структури змагальної діяльності;
- удосконалення системи керування тренувальним процесом;
- оновлення знань і практичної діяльності зі спортивної підготовки;
- оперативна корекція системи підготовки спортсменів;
- аналітика роботи з відбору спортсменів.

Проблеми жіночого спорту

- **Фізіологічні аспекти:**

- а) різна ступінь вираженості морфологічної маскулізації (очоловічення), і в першу чергу чоловічого соматотипа у спортсменок;
- б) висока частота патології дітородної функції (порушення менструальної функції, ускладнена вагітність і пологи, безпліддя).

- **Психологічні аспекти:**

- а) психологічна маскулізація спортсменок;
- б) важка адаптації в шлюбі;
- в) порушення психосексуального розвитку (трансформація статевої поведінки, статеві перверсії).

- **Соціологічні аспекти:**

- а) бурхлива емансипація жіночого спорту;
- б) гендарні конфлікти в сучасному спорті.

Відмінності між жінками та чоловіками, які треба враховувати у спорті

- статура, потенціал функціональних систем, рівень рухових якостей і їх розвинення;
- менструальний цикл, вагітність, жіноча спортивна тріада (обмеження харчування-порушення менструального циклу-демінералізація скелету);
- статева ідентичність, особливості психіки та поведінкові реакції.

Протиріччя боротьби з допінгом

- розпливчате надання "Фундаментального обґрунтування необхідності Всесвітнього антидопінгового кодексу";
- помилкове визначення поняття "допінг";
- відсутність чітких критеріїв для включення субстанцій і методів в Заборонений список;
- Переважне запрошення до розробки системи боротьби з допінгом фахівців в області економіки, менеджменту, юриспруденції;
- лобювання недосконалого Всесвітнього антидопінгового кодексу;
- політика подвійних стандартів;
- переміщення проблеми допінгу в політичну площину;
- масове порушення прав спортсменів;
- відсутність розуміння того, що сучасному спорту характерні величезні навантаження;
- скандальний стиль діяльності антидопінгових служб;
- повна монополізація WADA антидопінгової діяльності;
- несприйнятливість до досвіду спортивних федерацій,
- перетворення боротьби з допінгом у сферу комерційної діяльності;
- низький відсоток позитивних результатів тестування;
- обмеження спортсменів використовувати досягнення сучасної фармакології; концентрація WADA досліджень виключно на вдосконаленні системи виявлення заборонених речовин і методів;
- ігнорування результатів численних наукових досліджень і практичних рекомендації;
- антинаукове ставлення до індустрії харчових добавок;
- відставання антидопінгової системи від досягнень фармакології і фармацевтики.

Напрямки нормалізації ситуації із застосуванням допінгу

- реалізація широких освітніх програм серед всіх учасників спортивного руху;
- кардинальна переробка Всесвітнього антидопінгового кодексу;
- переміщення боротьби з допінгом в один із напрямів спортивної медицини;
- застосування лікарських речовин відповідно до вимог узаконеної медичної практики;
- усунення прав WADA і антидопінгових лабораторій як незалежних установ;
- проведення досліджень з розробки системи дозволених ергогенних засобів і методів;
- надання спортсменам можливості використовувати всі досягнення сучасної медицини;
- надання лікарям можливості використовувати весь арсенал легальних лікарських препаратів;
- створення альтернативних лабораторій і центрів антидопінгового контролю;
- надання МСФ можливості залучати до обслуговування змагань і видів спорту лабораторії і центри, що відповідають їх специфіці;
- висування на керівні посади у всій антидопінговій системі фахівців в області спортивної медицини;
- демократизація боротьби з допінгом.

Напрямки використання спорту в політичних цілях

- Пропаганда економічних успіхів своєї країни, досягнення політичного визнання (боротьба за проведення крупних змагань).
- Підвищення авторитету різних країн у світовому співтоваристві.
- Демонстрація самостійності зовнішньої та внутрішньої політики, а також впливу на політику інших країн.
- Політичний тиск, дискредитація політики тих чи інших держав, залучення уваги світового співтовариства до проблем сучасного світу (бойкот змагань).
- Залучення політичними організаціями та окремими особами уваги світової громадськості до окремих фактів, процесів і явищ, які відбуваються у світі.
- Посилення уваги до спорту, провідних спортсменів і тренерів з боку керівників правлячих партій з метою підвищення своєї популярності.
- Прояви расизму, націоналізму, тероризму різними угрупованнями, що переслідують свої політичні цілі.

Соціальне забезпечення спортсменів

- надання допомоги спортсменам з питань бізнесу (менеджмент, маркетинг, спонсорство, розвиток), особистого життя, кар'єри, комунікації;
- реалізація спортсмена як особистості, корекція його психологічного стану, адаптація до суспільного середовища, одержання знань, що сприяють його соціальному становленню й реалізації, у тому числі після завершення спортивної кар'єри;
- духовно-культурний розвиток спортсменів, формування у них особистісної, соціальної й сімейної культури, позитивних інтересів.

Економічне значення спорту

- Матеріальні вкладення суспільства в розвиток спорту багаторазово окупаються насамперед підвищенням загального рівня працездатності, зміцненням здоров'я, збільшенням тривалості життя людину.
- Економічно значимі фінансові доходи, одержувані від спортивних видовищ, експлуатації спортивних споруджень, продажу спортивного одягу, взуття, устаткування, атрибутики, видавничої й наукової діяльності.

Спортивне шахрайство

- **спортивне маніпулювання** – між двома спортивними командами або спортсменами укладається угода про досягнення певного результату в змаганні, за що одна сторона отримує винагороду (грошову, матеріальну);
- **маніпулювання на тоталізаторі** – формується «піраміда»: агенти підкуповують спортсменів та спортивних суддів; посильні, які роблять ставки; керівники (наркаторговці, работорговці, продавці зброї тощо), які використовують для цього брудні, "відмиті" та криміналі гроші.

Шляхи запобігання спортивному маніпулюванню

- створення **єдиної системи збору даних**, до якої належать експерти-аналітики, представники правоохоронних органів, букмекерських контор, співробітники національних федерацій (integrity officers), відповідальні за збір інформації про підозрілі результати у своїх країнах;
- наявність **спеціальних платформ, телефонів та мейл**, на які у будь-який час будь-хто анонімно або відкрито може повідомити про спробу маніпулювати певним результатом;
- притягнення у деяких країнах до **кримінальної відповідальності** (позбавлення волі від 6 місяців до (в середньому) 3 років або виплата штрафів, громадські роботи);
- проведення **навчання** серед спортсменів, тренерів, рефері щодо небезпеки та наслідків маніпулювання результатами;
- **заборона** усім спортсменам, тренерам, спортивним суддям та офіційним особам **робити ставки** тощо;
- ухвалення Комітетом Міністрів Ради Європи **Конвенції щодо маніпулювання спортивними змаганнями**.

Негативний вплив ЗМІ на спорт

- нездорова увага ЗМІ до всякого роду скандальним фактам, сприяючим перекрученому сприянню багатьох явищ спорту;
- використання своїх прав не в інтересах міжнародного спортивного руху;
- непропорційна увага ЗМІ до різних видів спорту;
- надмірне розширення програм та кількості змагань і числа їх учасників;
- недостатній рівень кваліфікації представників засобів масової інформації.

Інші негативні риси сучасного спорту

- виникнення конфліктних ситуацій і надмірна агресивність між спортсменами;
- надмірна агресивність та вандалізм глядачів тощо

Основні елементи соціалізації уболівальника

- **дисциплінованість** (підтримка певного образу поведінки);
- **суперництво** (сприймання перемоги улюбленої команди чи спортсмена як свій успіх, допускання поразки, але у справедливому поєдинку);
- **зовнішня відповідність** (носіння відповідного одягу або окремих її елементів з почуттям гордості за свою команду);
- **інтелектуальна відповідність** (набуття і демонстрація знань стосовно виду спорту, команди чи спортсмена);
- **формування характеру** (критичний підхід до оцінки команди з беззастережною відданістю їй, повагою до травмованих спортсменів);
- **релігійність, забобони, ритуалізм** (поведінка під час звучання національного гімну, скандування при виконанні бойової пісні, носіння того самого одягу на кожну гру або якогось талісману тощо);
- **націоналізм** (почуття гордості від того, що виконується національний гімн; почуття захоплення від того, що на матчі присутні високопоставлені особи і політичні лідери).